

ВИСНОВОК
про наукову новизну,
теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Габрусєвої Наталії Валеріївни
на тему: «Формування професійної відповідальності студентів технічних
університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін»,
поданої до захисту
на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
зі спеціальності 015 Професійна освіта

Актуальність теми дослідження. У час глобального панування техніки питання професійної відповідальності фахівців технічних спеціальностей за наслідки впровадження інновацій виходить на перший план. У затверджених Міністерством освіти та науки України Стандартах спеціальностей професійну відповідальність визначено одним із ключових результатів та наслідків навчання у закладі вищої освіти. Велику роль у формуванні відповідальності як ознаки професійної зрілості відіграють саме суспільні дисципліни, які визначають суспільно значимі орієнтири, в межах яких майбутній фахівець прийматиме відповідальне професійне рішення. У професійній освіті до теперішнього часу немає однотайності у визначенні компонентної структури, контекстів та професійно значущих якостей для формування професійної відповідальності студентів технічних університетів. Важливим є пошук нових моделей формування професійної відповідальності майбутніх фахівців технічного профілю, шляхів та способів їх реалізації. Недостатньо уваги приділяється використанню освітніх можливостей суспільних дисциплін для формування професійної відповідальності студентів технічних університетів.

Тому дослідження Габрусєвої Н.В., присвячене вивченню проблеми формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін, є актуальним та своєчасним.

Структура та оформлення дисертаційного дослідження відповідають чинним вимогам. Структура логічно побудована і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Дисертація складається з трьох розділів, які охоплюють десять підрозділів. У вступі коректно сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено методи досягнення поставлених завдань, наукову новизну і практичне значення роботи.

Логіка дослідження чітка, виважена й грамотно продумана. Відповідно до логіки дисертаційного дослідження розкриваються його основні положення. Науковий апарат дисертації збалансований. Об'єктом дослідження є формування професійної відповідальності студентів технічних університетів як компонент теорії і практики професійної підготовки. Предметом дослідження є педагогічні умови формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов

формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін. Мета дослідження визначила послідовність викладу матеріалу й основні завдання: на основі аналізу наукових джерел з'ясувати сутність і структуру професійної відповідальності, чинники її формування у студентів технічних університетів; обґрунтувати роль суспільних дисциплін і доцільність використання фронестичного підходу для формування професійної відповідальності студентів технічних університетів; визначити контексти і професійно значущі якості для формування професійної відповідальності та розробити діагностичний інструментарій для визначення її сформованості у студентів технічних спеціальностей; на основі фронестичного підходу визначити й обґрунтувати педагогічні умови та створити структурно-функціональну модель формування професійної відповідальності студентів технічних спеціальностей у процесі вивчення суспільних дисциплін; експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної відповідальності студентів технічних спеціальностей у процесі вивчення суспільних дисциплін. Завдання та схарактеризовані етапи дослідження дають чітке уявлення про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні і кінцеві його результати.

Для досягнення мети, виконання завдань дослідження використано вдало підібраний комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів: теоретичних – аналіз і систематизація філософської, психологічної та педагогічної літератури, навчально-методичних, програмних і нормативних матеріалів для визначення стану досліджуваної проблеми на сучасному етапі; моделювання, аналізу й узагальнення педагогічного досвіду викладання суспільних дисциплін у контексті формування професійної відповідальності студентів технічних університетів; емпіричних – педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіди – для вивчення особливостей і чинників формування професійної відповідальності студентів технічних університетів; самооцінювання, тестування – для з'ясування стану сформованості професійної відповідальності студентів технічних спеціальностей; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін; статистичні – статистична обробка даних, отриманих у процесі експериментального дослідження – для кількісної і якісної обробки і оцінювання кінцевих результатів. Застосовано описові статистики частот; контент-аналіз; одновибірковий критерій згоди Колмогорова-Смірнова для перевірки генеральної вибірки на нормальний розподіл даних; критерій рівності дисперсій Лівіня обрахунку рівності дисперсій показників генеральної вибірки; t-критерій Стюдента для перевірки статистичної значущості різниці середніх значень для непарних та парних вибірок з нормальним розподілом та рівних дисперсіях.

Для обробки даних використовувались програми Excel та IBM SPSS Statistics.

Достовірність положень і висновків дисертації забезпечують застосування відповідного діагностичного інструментарію, обґрунтований кількісний і якісний аналіз даних експериментального дослідження.

Наукова новизна представленого дисертаційного дослідження є беззаперечною і не викликає сумнівів та полягає в тому, що: вперше визначено педагогічні умови формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін: реалізація міждисциплінарних зв'язків для формування здатності співвідносити власну відповідальну поведінку із суспільно значимими орієнтирами, застосування контекстного навчання у процесі вивчення суспільних дисциплін, системний моніторинг процесу формування професійної відповідальності засобами інформаційно-комунікаційних технологій; розроблено структурно-функціональну модель формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін, яка охоплює такі блоки: цільовий, в якому представлено визначені суспільним замовленням мету та підходи до її втілення в умовах технічного університету; змістово-процесуальний, який вміщує зміст суспільних дисциплін, педагогічні умови формування професійної відповідальності та процес їх реалізації на теоретичному та практичному рівнях, форми, методи, прийоми навчання і способи педагогічного впливу; діагностико-результативний, який передбачає системний моніторинг індивідуальних особливостей професійно відповідальної поведінки студентів та зовнішніх обставин як важливу педагогічну умову та інструмент діагностики; обґрунтовано необхідність і доцільність застосування фронестичного підходу у формуванні професійної відповідальності студентів технічних університетів, сформульовано основні принципи його застосування у професійній підготовці студентів технічних спеціальностей; виокремлено компоненти внутрішньої структури професійної відповідальності та визначено контексти і професійно значущі якості, які слугували індикаторами сформованості професійної відповідальності у студентів технічних спеціальностей.

Уточнено сутність понять «відповідальність», «професійна відповідальність», «професійна відповідальність інженера», «формування професійної відповідальності».

Подальшого розвитку набули теоретико-методологічні основи формування професійної відповідальності студентів технічних університетів під час вивчення суспільних дисциплін.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено й апробовано методику діагностики сформованості професійної відповідальності студентів технічних спеціальностей, дистанційний курс «Професійна відповідальність фахівця технічного профілю в сучасних умовах» та методичні рекомендації до його вивчення. Зміст і результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для розроблення компонентів освітніх програм підготовки майбутніх фахівців технічного профілю, у практиці формування інтегральної та загальних етично визначених компетенцій студентів закладів вищої технічної освіти, а також для створення навчально-методичного забезпечення суспільних дисциплін.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, у якому висвітлені власні ідеї і розробки дисертантки Габрусєвої Наталії Валеріївни, що дали змогу вирішити поставлені завдання та сприяли вирішенню наукової

проблеми. Здобувачка самостійно здійснила теоретичний аналіз наукових джерел відповідно до теми роботи, сформувала базу даних емпіричного етапу дослідження, здійснила статистичну обробку та аналіз отриманих результатів, підготувала матеріали до публікації та написала усі розділи дисертаційної роботи. Основні положення, які характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів розроблені дисертанткою особисто. З наукових праць, які виконані у співавторстві, використовувалися лише ті положення, які є особистим доробком здобувачки. Ідеї інших авторів чи співавторів, які зазначаються у дослідженні, мають належні посилання та використовуються для підкріплення наукових положень аспірантки.

Повнота опублікування результатів дисертації. Результати дослідження викладено у 13 публікаціях автора, із них 1 – стаття (у співавторстві) у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus, 3 одноосібні та 1 у співавторстві статті – у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 стаття у міжнародному науковому журналі, одна методична розробка, 7 – тез у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки і результати дослідження оприлюднено на міжнародних науково-практичних та науково-теоретичних конференціях: «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (м. Одеса, 19-20 жовтня 2018 р.); «Актуальні задачі сучасних технологій» (Тернопіль, 28-29 листопада 2018 р.); XII International Conference on Mathematics, Science and Technology Education (ICon-MaSTEd 2020) (Kryvyi Rih, Ukraine, October 15-17, 2020); «Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення» (Тернопіль, 22 травня 2020 р.); «Східноєвропейська конференція менеджменту та економіки» (м. Любляна, 29 травня 2020 р.); «Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій» (Тернопіль, 14–15 травня 2020 р.); IV International Scientific Congress “Society of Ambient Intelligence – 2021” (ISCSAI 2021) (Ukraine – Uzbekistan – Latvia, April 12-16, 2021).

Упровадження результатів дисертаційної роботи. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (довідка про впровадження № 2/28-601 від 7.06.2022 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/04/1268 від 16.06.2022 р.), а також у діяльність Волинської державної сільськогосподарської дослідної станції інституту картоплярства НАН України, зокрема Виробничо-експериментального центру дуальної підготовки фахівців в сфері агропромислового комплексу, що функціонує на базі цієї установи (довідка про впровадження № 116/01-06 від 10.06.2022 р.).

За визначеною проблематикою дослідження, обраними дисертанткою теоретичною і методологічною основами аналізу, методами емпіричного дослідження, сферою практичного застосування результатів дисертація відповідає вимогам спеціальності 015 Професійна освіта.

На підставі вивчення тексту дисертації, опублікованих наукових праць

аспірантки та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагиату встановлено, що дисертаційне дослідження виконано самостійно, текст дисертації не містить плагиату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

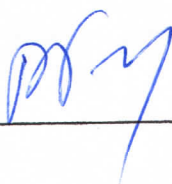
ВИСНОВОК

Дисертація Габрусєвої Н.В. є завершеним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які сукупно розв'язують конкретне наукове завдання. Чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти та завершеності. Усі наукові результати, які викладені в дисертаційному дослідженні, отримані автором самостійно. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, усі завдання дослідження вирішено. Анотація, структура й обсяг роботи відповідають чинним вимогам.

Результати дисертаційного дослідження Габрусєвої Н.В. обговорено і схвалено на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Викладене вище дає підстави зробити висновок про те, що за змістом й обсягом теоретичного та емпіричного компонентів дослідження, науковою новизною, теоретичним значенням та практичною цінністю одержаних результатів, ступенем упровадження результатів у практику дисертація Габрусєвої Н.В. «Формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Дисертація Габрусєвої Н.В. «Формування професійної відповідальності студентів технічних університетів у процесі вивчення суспільних дисциплін» рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка:
дійсний член (академік) НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

Кравець В.П.